

Consumentenprijsindex

In de [persmededeling van 5 augustus 2003](#) heeft het CBS gemeld dat de uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 niet correct zijn. Dientengevolge zijn de CPI-cijfers in deze publicatie niet correct.

Het [persbericht van 9 september 2003](#) bevat de gecorrigeerde cijfers voor de reeks voor alle huishoudens en voor de geharmoniseerde consumentenprijsindex.

Conjunctuurbericht

Centraal Bureau voor de Statistiek

september 2002

- **Algemeen: per saldo nog geen verbetering**
- **Buitenlandse goederenhandel: uitvoerwaarde niet gedaald**
- **Werkloosheid: juni-augustus ongewijzigd**

Algemeen

Zijn er tekenen zichtbaar van een herstel van de economie? Vooral nog ontbreken in september 2002 duidelijk positieve signalen. Gunstig zijn wel de laatste ontwikkelingen in de buitenlandse goederenhandel. In juli is de waarde van de export van goederen gelijk aan die van juli 2001. Hiermee is een reeks van elf opeenvolgende maanden van dalingen doorbroken. Ook positief voor de economie is het feit dat de inflatie in augustus met 0,2%-punt is teruggelopen. Hoewel het producentenvertrouwen in de industrie in augustus iets is teruggelopen, is het vertrouwen nog wel duidelijk hoger dan in de eerste zes maanden van dit jaar. Negatief voor de economie is het feit dat het consumentenvertrouwen voor de achtste maal op rij is gedaald. In september is de vertrouwensindex vier punten lager dan in augustus. Daarnaast zijn de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt niet rooskleurig. De banengroei valt in het tweede kwartaal verder terug en ook het aantal vacatures blijft sterk teruglopen. De aandelenbeurzen zijn mede door de onzekerheden omtrent een herstel van de economie en de dreiging van een militair ingrijpen in Irak, in de loop van september verder ingezakt. De oorlogsdreiging heeft ook de aardolieprijs doen stijgen. Deze is inmiddels de 28 dollar grens gepasseerd.

Buitenlandse goederenhandel

Vanaf augustus 2001 was de waarde van de uitgevoerde goederen lager dan die iedere maand een jaar eerder. In juli van dit jaar is deze reeks van dalingen doorbroken. De uitvoer is met bijna 19 miljard euro nagenoeg gelijk aan juli 2001. Overigens telde juli dit jaar één werkdag meer dan juli vorig jaar. De waardedalingen van de invoer zijn nog niet gestopt. In juli van dit jaar is voor bijna 17 miljard euro aan goederen ingevoerd, dat is 6% minder dan in juli 2001. De invoer daalt hiermee wel minder hard dan in mei en juni. De gunstiger waardeontwikkeling in juli van de buitenlandse handel wordt deels veroorzaakt doordat de prijsdaling ten opzichte van het vorig jaar minder groot is dan in de maanden ervoor.

Het handelsoverschot over juli bedraagt 2,2 miljard euro. Met de EU-landen is er een handelsoverschot van 4,7 miljard, met de niet EU-landen is er een handelstekort van 2,5 miljard.

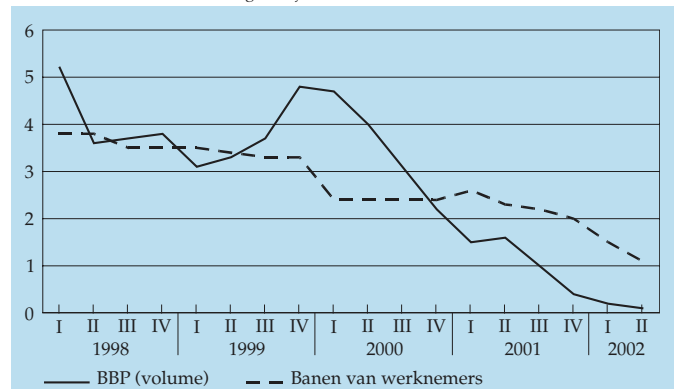
Werkloosheid

Sinds begin dit jaar is de werkloosheid weer aan het oplopen. In de maanden juni-augustus van dit jaar waren er gemiddeld 166 duizend geregistreerde werklozen. Door seizoeneffecten komt het niveau van de werkloosheid in deze periode van het jaar altijd lager uit. Na verwijdering van deze seizoeneffecten komt het werkloosheidscijfer uit op 175 duizend.

Dit is nagenoeg hetzelfde als in de driemaandsperioden mei-juli en april-juni. Of er sprake is van een wijziging in de (oplopende) trend kan nog niet worden vastgesteld. De werkloosheidscijfers zijn gebaseerd op een steekproefonderzoek en hebben een onzekerheidsmarge. De ontwikkeling van de werkloosheid kan daarom het beste over een wat langere periode worden vastgesteld. Vergeleken met drie maanden geleden is het aantal werklozen nu 7 duizend hoger en vergeleken met een half jaar geleden zelfs 38 duizend. Dit wijst nog op een stijgende trend.

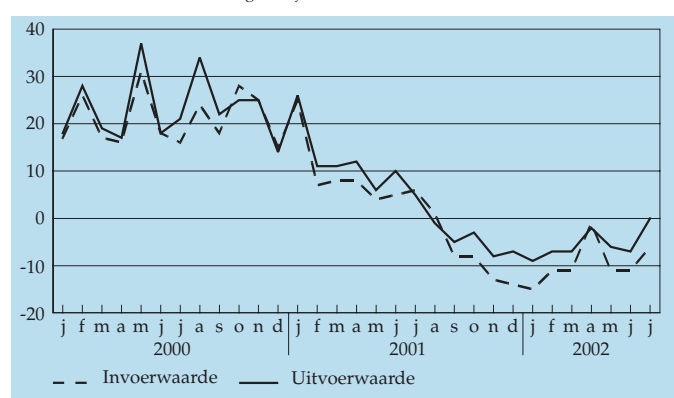
Economische groei en banengroei

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

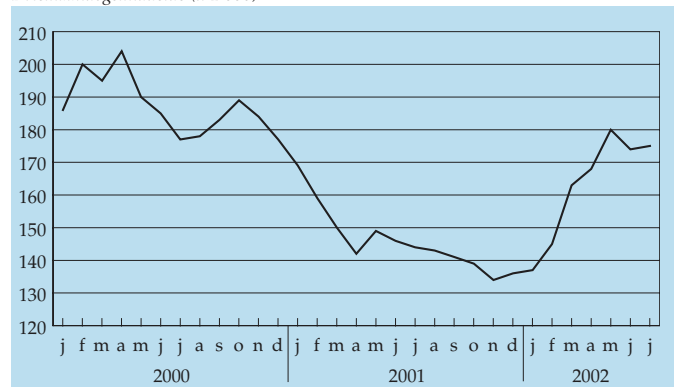
In- en uitvoer goederen (waarde)

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Geregistreerde werkloosheid, seizoengecorrigeerd

Driemaandsgemiddelde (x 1 000)

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1995/99 gemidd.	2000	2001	2001		2002		2002			
				3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	mei	juni	juli	aug.
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	3,5	3,3	1,3	1,0	0,4	0,2	0,1	-	-	-	-
Invoer goederen en diensten	7,1	10,6	1,9	1,3	-5,0	-4,4	-3,5	-	-	-	-
Consumptie	3,1	3,1	1,8	1,8	1,9	1,8	1,7	-	-	-	-
Overheid	1,9	1,9	3,1	3,2	3,3	3,2	3,0	-	-	-	-
Gezinnen	3,7	3,6	1,2	1,1	1,3	1,2	1,1	-	-	-	-
w.o. Individuele consumptie binnenland	-	3,4	1,2	1,6	1,8	1,6	1,7	1,9	0,9	-	-
w.v. Voedings- en genotmiddelen	1,5	1,3	-0,1	-2,4	0,5	0,5	1,0	5,6	-3,7	-	-
Duurzame consumptiegoederen	5,6	5,7	-0,6	1,7	0,9	1,4	0,3	-2,4	0,4	-	-
Overige goederen	-	1,6	2,2	2,4	3,5	1,3	2,9	3,4	2,7	-	-
Diensten	-	3,4	1,8	2,3	2,0	2,0	2,0	2,3	1,6	-	-
Bruto investeringen in vaste activa	5,9	3,5	-0,8	-1,1	-1,2	-0,9	-3,3	-	-	-	-
Bedrijven	6,3	2,5	-2,5	-2,8	-2,2	-1,9	-4,3	-	-	-	-
Overheid	3,8	9,7	9,3	8,1	4,5	5,6	2,6	-	-	-	-
Uitvoer goederen en diensten	6,5	10,9	1,7	0,4	-4,1	-3,1	-2,2	-	-	-	-
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	0,4	-2,5	5,8	9,5	8,6	-3,9	-	1,7	24,5	-	-
Industrie	2,4	5,0	0,2	-2,0	-3,2	-2,5	-	-1,9	-3,3	-	-
Energie- en waterleidingbedrijven	-0,1	1,5	6,0	0,3	1,1	-0,7	-	0,6	2,2	-	-
Bouwnijverheid	1,7	3,2	1,1	3,3	2,0	1,6	-0,3	-2,5	-0,4	-	-
Prijzen											
Consumentenprijsindex	2,1	2,6	4,5	4,6	4,3	3,8	3,5	3,3	3,4	3,5	3,3
Producentenprijzen industrie afzet	1,0	11,6	1,3	-0,3	-4,9	-3,5	-3,4	-3,9	-3,6	-1,0	-
Producentenprijzen industrie verbruik	1,1	19,2	-0,1	-2,1	-9,7	-5,9	-4,7	-5,5	-6,5	-2,5	-
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,60	28,53	24,97	25,86	19,98	21,60	25,45	25,82	24,72	25,29	26,19
Goud (in euro per 1 gram fijn)	9,15	9,93	9,91	10,14	10,07	10,88	11,08	11,00	11,05	10,35	10,40
Caio-lonen											
Particuliere bedrijven	2,3	3,3	4,7	4,9	4,9	5,1	3,9	3,9	3,7	3,3	3,3
Overheid	2,0	3,0	4,5	4,4	4,6	5,0	4,4	4,5	4,4	5,3	5,2
Gesubsidieerde sector	1,6	3,1	5,2	5,6	5,5	6,1	5,1	6,1	3,7	3,4	3,2
Stemming 1) (in %)											
Producentenvertrouwen industrie	3,2	6,7	-1,8	-2,5	-4,9	-1,4	-2,4	-2,3	-2,9	1,5	-0,3
Consumentenvertrouwen	10,2	24,7	-0,9	-4,1	-9,3	-4,8	-17,8	-16,5	-21,2	-24,3	-26,7
Economisch klimaat	8,4	24,8	-24,8	-32,1	-40,7	-20,8	-35,1	-30,8	-38,8	-43,7	-48,1
Koopbereidheid	11,4	24,6	15,0	14,5	11,6	5,9	-6,2	-7,0	-9,5	-11,4	-12,4
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1 000)	6 672	7 284	7 450	7 492	7 498	7 477	7 521	-	-	-	-
Arbeidsvolume werknemers	-	2,1	2,1	2,2	2,0	1,4	0,8	-	-	-	-
Aantal vacatures (x 1 000)	108	203	197	171	164	178	162	-	-	-	-
Geregistreerde werklozen 2) (x 1 000)	357	188	146	141	135	161	164	164	160	166	-
Aantal uren uitzendkrachten	10	-13	-10	-10	-10	-	-	-	-	-	-
Uitgesproken faillissementen 3)	-6	13	27	31	19	27	17	0	38	-	-
Geld en krediet											
CBS-herbeleggingsindex 4)	31,6	-2,1	-19,2	-20,2	9,7	5,2	-14,2	-3,2	-8,2	-16,8	2,1
Spaartegoeden	5,8	3,9	10,8	12,3	13,4	11,7	10,4	10,0	11,3	11,0	-
Verstrekt consumptief krediet	10,4	6,6	-8,7	-6,7	-11,3	-8,4	0,1	-4,7	-0,8	4,5	-
Rente (in %)											
Daggeldrente	3,2	4,1	4,4	4,3	3,6	3,3	3,3	3,3	3,4	3,3	3,3
Rendement op staatsobligaties	5,3	5,3	4,8	4,8	4,5	4,9	5,0	5,1	4,9	4,8	4,5
Hypotheekrente	6,0	5,9	5,9	5,8	5,5	5,3	5,5	5,5	5,6	5,6	-
Eurozone 5)											
Bruto binnenlands product	-	3,4	1,5	1,4	0,4	0,3	0,6	-	-	-	-
Geharmoniseerde consumentenprijsindex	-	2,4	2,8	2,4	2,1	2,6	2,1	2,0	1,8	1,9	2,1
Consumentenvertrouwen 1)	-	1	-6	-8	-10	-10	-9	-8	-9	-10	-
Producentenvertrouwen industrie 1)	-	5	-7	-10	-17	-13	-10	-9	-10	-10	-
Amerikaanse dollar (in euro)	-	1,08	1,12	1,12	1,12	1,14	1,09	1,09	1,05	1,01	1,02
Europese liquiditeitsmassa (M3)	-	4,8	8,3	6,7	8,0	5,3	6,3	7,3	6,9	-	-
Depositorente ECB (in %)	-	3,08	3,23	3,17	2,42	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25	2,25

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.

3) Bedrijven en instellingen exclusief eenmanszaken.

4) Mutaties t.o.v. voorgaande periode.

5) Bron: Eurostat.

- = Gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Internationale gegevens (zie Focus)

Procentuele mutaties t.o.v. het voorgaand jaar, tenzij anders aangegeven

	2000				2001				2002	
	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.	3e kw.	4e kw.	1e kw.	2e kw.
Bruto binnenlands product (volume)										
Nederland	4,7	4,0	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4	0,2	0,1
Eurozone	3,5	3,7	3,3	2,8	2,5	1,7	1,4	0,4	0,3	0,6
Verenigde Staten	4,1	4,9	3,7	2,3	1,5	-0,1	-0,3	0,1	1,4	2,1
Bruto investeringen in vaste activa (volume)										
Nederland	5,1	7,1	2,0	1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2	-0,9	-3,3
Eurozone	6,4	5,8	4,8	3,5	1,5	0,4	-1,5	-2,5	-2,7	-2,9
Verenigde Staten	7,3	6,3	4,9	3,4	0,5	-2,4	-4,2	-4,7	-4,3	-2,9
Consumentenprijsindex										
Nederland 1)	1,6	2,1	2,7	3,0	4,9	5,3	5,2	5,0	4,6	3,9
Eurozone	2,0	2,1	2,5	2,8	2,3	3,1	2,4	2,1	2,6	2,1
Verenigde Staten	3,2	3,3	3,5	3,4	3,4	3,3	2,7	1,9	1,2	1,3

Bron: Oeso, Eurostat.

1) Volgens de geharmoniseerde consumentenprijsindex.

Producentenvertrouwen: na forse verbetering iets verslechterd

Het producentenvertrouwen, de stemmingsindicator van de ondernemers in de industrie, is in augustus 2002 iets teruggelopen. Na de sterke verbetering van het vertrouwen in juli (met 4,4 punten), is het vertrouwen van de ondernemers in de industrie in augustus met 1,8 punten verslechterd van +1,5 tot -0,3. Dit is nog steeds duidelijk hoger dan in de eerste zes maanden van dit jaar. De daling van het vertrouwen in augustus wordt vooral veroorzaakt door de verwachtingen van de ondernemers ten aanzien van de bedrijvigheid voor de periode september-november en het negatievere oordeel over de orderpositie. Net als de voorgaande drie maanden verwacht per saldo twaalf procent van de ondernemers een daling van de personeelsomvang in de komende drie maanden.

Consumentenvertrouwen: verder gedaald

Het consumentenvertrouwen is in september voor de achtste maand op rij gedaald. De vertrouwensindex ligt op -31, vier punten lager dan in augustus. Hiermee is het vertrouwen gezakt tot onder het dieptepunt van de vorige periode van economische teruggang in 1993. Het ligt nu op het laagste niveau sinds oktober 1983. In vergelijking met het dieptepunt in 1993 zijn consumenten met name negatiever over de ontwikkeling van de financiële positie van hun eigen huishouden in de afgelopen twaalf maanden. Ook vinden ze de tijd nu minder gunstig voor grote aankopen dan toen. Over de toekomst van de economie en van hun eigen financiën zijn ze echter wat optimistischer dan in 1993. De algemene economische ontwikkeling in de afgelopen twaalf maanden beoordelen consumenten eveneens minder negatief dan begin 1993.

De daling in september hangt zowel samen met een lagere koopbereidheid als met een negatiever oordeel over het economisch klimaat. De koopbereidheid is gedaald tot -17, het laagste niveau sinds april 1985. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en over het doen van grote aankopen. Over de ontwikkeling van de eigen financiën zijn de consumenten opnieuw somberder geworden. In september geeft 31% van de consumenten aan dat de financiële positie van het eigen huishouden de afgelopen tijd is verslechterd. In augustus was dat nog 28%. Voor het eerst dit jaar vindt de consument de tijd niet echt ongunstiger geworden voor het doen van grote uitgaven, zoals computers en televisies. Ook het oordeel van de consument over de economische toestand in Nederland is in september opnieuw negatiever geworden dan in de voorgaande maand. Daarbij speelt een rol dat steeds meer consumenten verwachten dat de werkloosheid oploopt. In september rekent 67% van de ondervraagden op een stijging van de werkloosheid in de komende maanden, tegen 64% in augustus. In mei was dit nog 34%.

Uit een nadere analyse van de onderzoeksgegevens blijkt dat het vertrouwen in het derde kwartaal het sterkst is gedaald bij de hogere inkomensgroepen. Ook bij de koopbereidheid is dat het geval. In het tweede kwartaal daalden vertrouwen en koopbereidheid juist het sterkst bij de lagere inkomensgroepen.

Consumentenprijzen: inflatie loopt iets terug

De inflatie is van juli op augustus 2002 iets teruggelopen, van 3,5% naar 3,3%. De inflatie is daarmee weer terug op het niveau van mei van dit jaar. Dat was de laagste waarde sinds januari 2001. De inflatie daalde tussen mei 2001 en mei 2002 flink van 4,9% naar 3,3%. Sinds mei

heeft de ontwikkeling van het inflatiecijfer geen duidelijke richting meer. De daling van de inflatie in augustus met 0,2%-punt is vooral toe te schrijven aan de prijsontwikkeling van verse groenten en van bloemen en planten. In juli 2002 lagen de prijzen van verse groenten 19% hoger dan een jaar eerder. In augustus is dat teruggezaakt naar 3%. Ook de prijsstijging van tuinartikelen, bloemen en planten liep terug. In juli waren deze 8% duurder dan een jaar eerder, in augustus nog slechts 3%. De prijsontwikkeling van kleding heeft voor een licht opwaarts effect op de inflatie gezorgd. Met name de dameskleding is in augustus vrij hoog geprijsd.

Vergeleken met de landen van de eurozone blijft de prijsstijging in Nederland hoog. De geharmoniseerde consumentenprijsindex is in augustus 3,8% hoger dan een jaar eerder. Hiermee kent Nederland na Ierland en Portugal het hoogste inflatiecijfer van de Europese Unie. Voor de Europese Unie als geheel is het inflatiecijfer in augustus opgelopen van 1,9 naar 2,1%.

Producentenprijzen: in juli ten opzichte van juni gestegen

De afzetprijzen van de Nederlandse industrie liggen in juli 2002 gemiddeld 0,6% hoger dan in juni. De in Nederland verkochte producten kosten gemiddeld 0,5% meer. Geëxporteerde producten zijn 0,7% hoger geprijsd. Exclusief de aardolie-industrie zijn de uitgevoerde producten met 0,2% in prijs gestegen. Ondanks deze stijgingen zijn de afzetprijzen in juli dit jaar lager dan in juli 2001. Het prijsniveau van de afzet komt gemiddeld 1,0% lager uit dan een jaar eerder. De prijsdaling ten opzicht van dezelfde periode van het voorgaande jaar is echter minder groot dan in de maanden mei en juni. Toen lag het prijsniveau bijna 4% lager dan in dezelfde periode van 2001.

Mede door de oorlogsdreiging met Irak loopt de aardolieprijs nog steeds verder op. In januari 2002 moest voor een vat North Sea Brent gemiddeld \$20,13 worden betaald. In mei was de prijs opgelopen tot \$25,82. In juni zakte de aardolieprijs met ruim een dollar, maar liep vervolgens weer op. Inmiddels is de 28 dollar grens gepasseerd. Op 20 september lag de prijs voor een vat aardolie op \$28,61.

Arbeidsmarkt: banengroei neemt verder af

Het aantal banen van werknemers is in het tweede kwartaal van dit jaar uitgekomen op 7 521 duizend. Dat zijn er 1,1% meer dan een jaar eerder. Hiermee is de groei van het aantal banen verder teruggevalen. In het eerste kwartaal lag de banengroei nog op 1,5% en in 2001 zelfs op gemiddeld 2,3%.

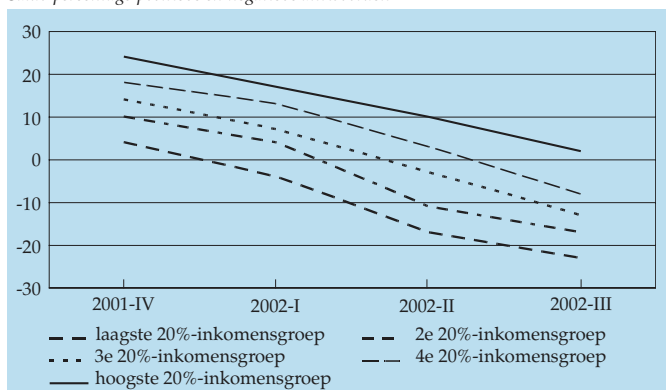
Ook het aantal vacatures is verder afgenomen. In het tweede kwartaal stonden er 162 duizend vacatures open. Een jaar eerder lag het aantal vacatures nog op 218 duizend. In een jaar tijd is het aantal vacatures dus 56 duizend lager geworden. In het eerste kwartaal bedroeg de afname 38 duizend.

Faillissementen: in eerste zes maanden 22% meer

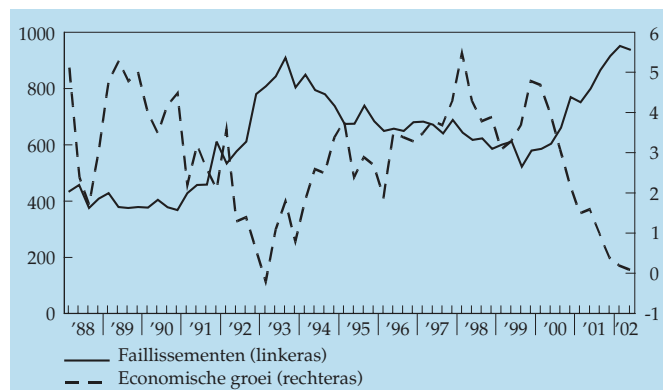
Het aantal uitgesproken faillissementen van bedrijven en instellingen (exclusief eenmanszaken) bedraagt in de eerste helft van dit jaar 1 890. Dat zijn er 22% meer dan in de eerste helft van 2001. Verleden jaar steeg het aantal faillissementen met 27%. Het aantal faillissementen vertoont een verband met de economische groei. Een terugval van de economie gaat gepaard met een stijging van het aantal faillissementen en omgekeerd. Ook in het tijdvak 1991-1993, de laatste periode van economische neergang, steeg het aantal faillissementen met percentages van tegen de dertig.

Koopbereidheid naar inkomensgroep

Saldo percentage positieve en negatieve antwoorden

Aantal faillissementen en economische groei per kwartaal

● Economische groei Nederland internationaal gezien laag

Na 1999 is de economische groei in Nederland bijna ieder kwartaal afgenomen. De gebruikelijke maatstaf voor de economische groei, het volume van het bruto binnenlands product (BBP), is in het tweede kwartaal van dit jaar nog maar 0,1% groter dan in hetzelfde kwartaal een jaar eerder. In het laatste kwartaal van 1999 was dit percentage nog 4,8. Ook in de Verenigde Staten (VS) is de economische groei voortdurend gedaald, van bijna 5% in het tweede kwartaal van 2000 naar -0,3% in het derde kwartaal van vorig jaar. In tegenstelling tot de ontwikkeling in Nederland, laat de economische groei in de VS hierna een herstel zien. In het tweede kwartaal van dit jaar is het BBP in de VS 2,1% hoger.

Ook in de eurozone als geheel is de economie dit jaar weer voorzichtig aan het oprabbelen, na een neergang vanaf medio 2000. Vóór medio 2000 was het groeitempo van de economie in ons land een aantal jaren hoger dan in de eurozone, maar in de periode hierna is het stijgingspercentage van Nederland niet meer boven dat van de eurozone uitgekomen. Met name in Spanje en Frankrijk stijgt het BBP in de eerste helft van 2002 harder dan bij ons. Bij onze twee buurlanden België en Duitsland is in deze periode de economische groei echter eveneens stilgevallen.

Investerings dalen

In de VS waren vorig jaar de teruglopende investeringen een belangrijke factor bij de economische neergang. Na het eerste kwartaal van 2001 is het volume van de bruto investeringen in vaste activa ieder kwartaal echter nog steeds lager dan een jaar eerder en is er dus in de VS van investeringsgroei nog geen sprake. De dalingen van de investeringen als totaal zijn zelfs getemperd door een stijging van de overheidsinvesteringen. In de eerste helft van 2002 liggen deze ruim 4% boven die in de eerste helft van 2001. De ontwikkeling van de investeringen bij de overige sectoren komt in het eerste halfjaar in de VS uit op -5%.

Ook in Nederland en het eurogebied groeien de investeringen na het tweede kwartaal van vorig jaar niet meer. Voor ons land komt de daling in de eerste helft van 2002 uit op -2,1% en voor de eurozone als geheel op -2,8%.

Verband consumentenvertrouwen en inflatie

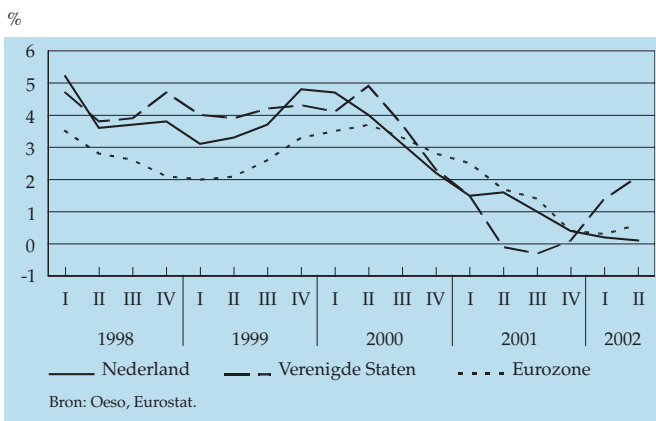
Binnen de eurozone is de daling van het consumentenvertrouwen in Nederland het grootst. Volgens Eurostat is het consumentenvertrouwen in Nederland in de periode januari-juli 2002 met 9%-punten gedaald. Ook in Portugal en in Italië zijn de consumenten een stuk negatiever geworden. Daarentegen is in Duitsland, Finland, België en Frankrijk het vertrouwen van consument in de periode januari-juli juist sterk verbeterd.

De samenstelling van de vertrouwensindicator van de Europese Commissie wijkt voor Nederland overigens af van die van het CBS. De uitkomsten van Eurostat verschillen hierdoor wel qua niveau met de CBS-cijfers maar niet qua richting.

Het valt op dat in de landen waarin het vertrouwen sterk is verbeterd, zoals in Duitsland, Finland, België en Frankrijk, de inflatie laag is (in juli dit jaar beneden de 1,5%). Voor Nederland, Portugal en Italië geldt juist het omgekeerde. In deze landen ging een sterke verslechtering van het consumentenvertrouwen samen met relatief hoge inflatiecijfers. Het lijkt erop dat de consumenten in de landen van het eurogebied bij de bepaling van de mate van hun vertrouwen, voor een belangrijk deel ook de hoogte van het inflatiecijfer in hun land hebben meegewogen.

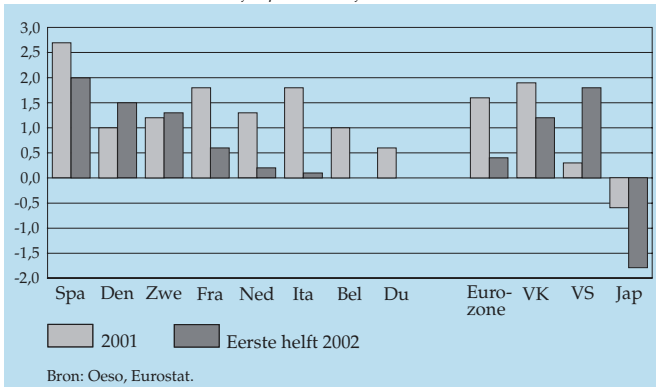
Een verband tussen de verandering van het consumentenvertrouwen en de economische groeicijfers is dit jaar in de landen van het eurogebied niet duidelijk zichtbaar.

Economische groei

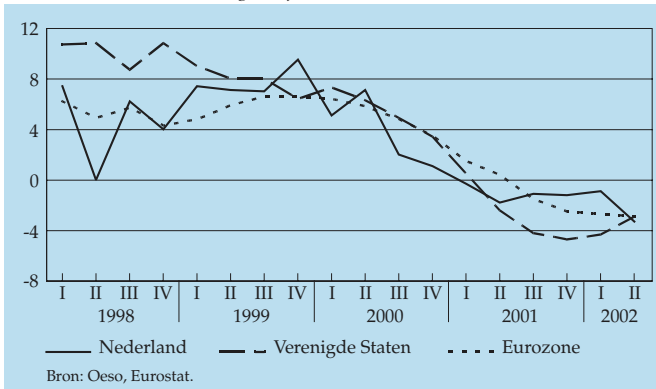
Bruto binnenlands product (volume)

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder

Bruto investeringen in vaste activa (volume)

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Verband inflatie en consumentenvertrouwen

